

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра економіки, права та управління бізнесом

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

(підпис)
“ ____ ” _____ 201__ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
за магістерською програмою професійного спрямування
«Економіка, планування та управління бізнесом»

на тему: «Дослідження та прогнозування кон’юнктури ринку
сільськогосподарської продукції на прикладі ринку фруктів України»

Виконавець:

студент факультету економіки і
управління підприємництвом
Козлова Ірина Євгенівна _____
/підпис/

Науковий керівник:

к.е.н., доцент
Осипова Марія Михайлівна _____
/підпис/

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ КОН'ЮНКТУРИ РИНКУ.....	7
1.1. Економічна сутність та основні завдання кон'юнктурних досліджень.....	7
1.2. Основні методики дослідження та прогнозування кон'юнктури ринку.....	15
1.3. Поняття, структура та особливості функціонування ринку фруктів.....	22
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ПОТОЧНОЇ КОН'ЮНКТУРИ РИНКУ ФРУКТІВ В УКРАЇНІ.....	29
2.1. Основні гравці на ринку фруктів.....	29
2.2. Аналіз факторів, що обумовлюють розвиток ринку фруктів...	32
2.3. Оцінка основних кон'юктуроутворюючих показників ринку плодівництва.....	36
2.4. Сучасний стан світового ринку фруктів та місце України в ньому.....	46
РОЗДІЛ 3. ПРОГНОЗНІ ПЕРСПЕКТИВИ НА РИНКУ ФРУКТІВ УКРАЇНИ.....	56
3.1. Прогноз основних кон'юнктурних показників ринку фруктів України.....	56
3.2. Перспективи України на світовому ринку плодоовочівництва..	62
3.3. Обґрунтування шляхів підвищення ефективності функціонування ринку фруктів України.....	67
ВИСНОВКИ.....	73
Список використаних джерел.....	77
Додатки.....	84

ВСТУП

Актуальність теми дипломної роботи. В умовах, що складаються на світовому товарному ринку, кон'юктурні дослідження відіграють важливу роль. Адже саме кон'юктурні спостереження забезпечують отримання об'єктивної інформації про стан, тенденції розвитку, проблемні аспекти ринку продукції, що дозволяє обрати найбільш вдалу стратегію для отримання конкурентних переваг, мінімізації ризику внаслідок здійснення господарської діяльності.

Дослідження кон'юктури ринку сільськогосподарської продукції охоплює широке коло питань виробничого, економічного, комерційного та технічного характеру, що забезпечує виявлення основних напрямів господарської діяльності та розвитку аграрних підприємств, здійснити оцінку економіко–фінансових показників, сформованих у певний період часу як результат взаємодії сукупності чинників.

Галузь сільськогосподарської продукції є однією з ключових і вагомих галузей вітчизняної економіки. Ринок фруктів у структурі продовольчого є одним з найскладніших у формуванні ефективної кон'юктури. Вирощування їх є досить трудомістким процесом, який вимагає значних інвестицій та істотно залежить від погодних умов. До того ж фруктова продукція без належної бази для зберігання швидко втрачає свої споживчі властивості й товарний вигляд.

За попередні роки ринок фруктів в Україні зберігає високий потенціал економічного зростання, зумовлений національною багатою гастрономічною культурою, зростаючим попитом на міжнародному ринку, а також наявними агрокліматичним ресурсом. Збільшення частки України на світовому аграрному ринку продукції, переорієнтування експорту з втрачених через політичну ситуацію ринків збуту до Європейського Союзу, Південної Азії та Південної Африки відкриває нові можливості для реалізації продукції та забезпечення потреб внутрішніх та зовнішніх споживачів.

Це потребує від українських виробників дотримання більш високих стандартів виробництва, покращення якості як продукції, так і умов її вирощування та транспортування. Збільшення обсягів виробництва фруктів в Україні вимагає дослідження кон'юнктури ринку фруктів в Україні та в світі, його основних показників, потребує додаткового вивчення для ефективного розвитку експортного потенціалу галузі та окремих її складових.

Останніми роками висвітленню проблем стабілізації і розвитку ринку фруктів, створенню організаційних структур у галузі, формуванню внутрішнього й зовнішнього ринків фруктів, а також обґрунтуванню поширення інноваційних технологій виробництва фруктової продукції присвячені роботи таких науковців, як: Л.П. Симиренко, П.Г. Шитт, В.В. Юрчишин, О.Ю. Єрмаков, І.А. Сало, Т.А. Маркіна, Л.А. Костюк та ін.

Попри велику кількість наукових робіт по сільськогосподарській продукції, невирішеними залишаються питання: зокрема, дослідження взаємозв'язку та впливу факторів на основні показники на ринку фруктів, подальше прогнозування кон'юнктури ринку фруктів.

Саме необхідність постійного моніторингу змін тенденцій функціонування ринку фруктів України зумовила вибір теми, постановку мети і завдань дослідження.

Мета дипломної роботи полягає в узагальненні теоретичних аспектів кон'юнктурних досліджень ринку та визначенні перспектив розвитку українського ринку фруктів.

Для досягнення поставленої мети в роботі передбачено виконання таких **основних завдань**:

- визначити економічну сутність та основні завдання кон'юнктурних досліджень;
- надати основні методики дослідження та прогнозування кон'юнктури ринку;
- дослідити поняття, структуру та особливості функціонування ринку фруктів;

- охарактеризувати основних гравців на ринку фруктів;
- визначити вплив факторів, що обумовлюють розвиток ринку фруктів;
- оцінити основні кон'юктуроутворюючі показники ринку фруктів;
- проаналізувати сучасний стан світового ринку фруктів та місце України в ньому;
- спрогнозувати основні кон'юктурні показники ринку фруктів України;
- визначити перспективи України на світовому ринку плодоовочівництва;
- обґрунтувати шляхів підвищення ефективності функціонування ринку фруктів України.

Об'єкт дипломної роботи – процес розробки прогнозів ринку фруктів.

Предмет дипломної роботи – сукупність теоретичних та прикладних аспектів кон'юктурних досліджень ринку фруктів.

Методи дослідження. В якості методів дослідження використовувалися наступні:

- узагальнення (визначення теоретичних аспектів дослідження та прогнозування кон'юктурних показників);
- системний аналіз і синтез (дослідження стану на ринку фруктів України та світу);
- методи статистичного, логічного, структурного аналізу (дослідження показників кон'юктури та експортно–імпортного потенціалу ринку фруктів);
- методи прогнозування (прогноз основних кон'юктурних показників ринку фруктів України на наступні роки);
- табличний (графічний) метод (для наочного відображення результатів дослідження).

Для обробки інформації, побудови графіків, таблиць, використовувалися програми: Microsoft, Excel, Statistica.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативно–правові акти; матеріали Державної служби статистики України, Міністерства аграрної політики і продовольства України та інших державних інституцій; вітчизняні та зарубіжні публікації, статті.

Публікації. За результатами дослідження підготовлена стаття на тему «Кон’юнктурні дослідження світового ринку фруктів», яка опублікована у виданні «Науковий вісник» Одеського національного економічного університету, № 5 (257), 2018 р.

ВИСНОВКИ

1. Визначено економічну сутність кон'юнктурних досліджень, які проводять для виявлення та подальшого моделювання тенденцій та закономірностей ринку, відповідно до яких він розвивається, а також для оцінювання потенціалу й основних пропорцій. Для цього вирішують певний перелік завдань, до яких належить збір інформації, аналіз основних показників ринку з виявленням тенденцій, визначення факторів та їх впливу, складання прогнозу кон'юнктури досліджуваного ринку.

2. Для забезпечення проведення ефективних досліджень кон'юнктури, необхідно дотримуватись певної методики, послідовності дій. В роботі систематизовано різні методи дослідження, вибір якого залежить від інформаційної доступності. Результатом проведення кон'юнктурних досліджень є складання прогнозу для визначення найімовірніших оцінок стану кон'юнктури у майбутньому.

3. Ринку фруктів, як і ринку сільськогосподарської продукції загалом, притаманні специфічні особливості, які вирізняють його серед інших ринків і впливають на його функціонування в умовах ринкової економіки. Функціонування ринку фруктів відбувається за участі великої кількості суб'єктів: виробництва, зберігання та переробки, продажу, споживання продукції, інформаційно–фінансового та регулюючого забезпечення розвитку ринку; їх рівень платоспроможності впливає на формування попиту та пропозиції на ринку фруктів. Орієнтація на утворення єдиного комплексу, зайнятого подальшою переробкою сільськогосподарської сировини, – якісно новий ступінь поєднання землеробства з іншими галузями та сферами, що свідчить про перехід від внутрішньогалузевих до міжгалузевих зв'язків.

4. Територія України характеризується високим показником сільськогосподарського освоєння, оскільки землі сільськогосподарського призначення складають 69% від загальної площі держави, з яких доля земель під садами складає в середньому 1%. Основна частка виробництва фруктів

(83% у 2017 році) зосереджена у господарствах населення і тільки 17% – у сільськогосподарських підприємствах. Підприємства реалізують свою продукцію декількома напрямками: в супермаркети (38,2%), безпосередньо споживачу (24,2%), іншим оптовикам (15,7%). В середньому на цих споживачів припадає 78% реалізації. Основним каналом реалізації для господарств населення є ринок.

5. В ході проведення кореляційно–регресійного аналізу було визначено сукупність факторів з найбільш тісними зв'язками з обсягом виробництва фруктів, розроблена модель та проведена практична інтерпретація отриманих результатів. В цю сукупність увійшли площі насаджень, урожайність фруктів та фактор часу. Зі збільшенням площі фруктових насаджень на 1 тис. га, обсяг виробництва збільшуються в середньому на 8,59 тис. т, збільшення урожайності приводить до збільшення обсягу виробництва у середньому на 249,9 тис. т, а збільшення фактору часу на 1 одиницю (на 1 період), призводить до зменшення обсягу виробництва у середньому на 9,58 тис. т.

В той же час, з ростом величини площі насаджень на 1% обсяг виробництва фруктів збільшується в середньому на 0,99%. В той же час, збільшення урожайності на 1% приводить до збільшення обсягу виробництва фруктів в середньому на 1,15% . Збільшення фактору часу на 1% приводить до зменшення обсягу виробництва фруктів в середньому на 0,02%.

Таким чином, фактор «урожайність» має більший відносний вплив на обсяг виробництва продукції у порівнянні з фактором «посівні площі». Саме в розвитку цього фактору закладені найбільші резерви підвищення валового обсягу виробництва.

6. Протягом 2010–2016 рр. в Україні спостерігається динаміка скорочення площі насаджень фруктів. Так, відбулося різке зниження цього показника на 21%. Водночас спостерігається неуклісний зріст урожайності фруктів в Україні, що в основному обумовлено впровадженням нових інноваційних технологій.

У товарній структурі виробництва фруктів збереглася сильна орієнтація на зерняткові культури, які формують більше половини валового урожаю.

Майже 30% виробництва припадає на кісточкові культури, решту обсягів забезпечують горіхи.

Найбільший обсяг виробництва зерняткових за досліджуваний період спостерігається у 2013 р., який зріс на 33% порівняно з 2010 р. Протягом 2013–2017 рр. відбувалися коливання обсягів виробництва, що призвело до їх зниження до 1247,0 тис. т в 2017 р., у порівнянні з 2013 р. Але загалом, у порівнянні з 2010 р., даний показник зріс на 19%. Як і зерняткові, кісточкові фрукти мали найбільші обсяги виробництва в 2013 р., що на 32% більше обсягів в 2010 р. В 2017 р. обсяги виробництва знаходились на рівні 563,9 тис. т, що лише на 14% більше, ніж в 2010р. Протягом 2010–2017 рр. сільськогосподарські підприємства збільшили своє виробництво горіхів в 32 рази, проте більша доля виробництва, майже 99%, належить господарствам населення. Незважаючи на коливання, виробництво збільшується і в 2017 р. мало обсяги 108,66 тис. т, що на 24% більше показника в 2010 р.

За 2010–2017 рр. спостерігається тенденція до зростання цін на фрукти під впливом росту інфляції та собівартості продукції, збільшенням транспортних витрат і загальним ростом цін на продукти харчування.

7. Україна має сприятливі клімат та ґрунтові умови для вирощування фруктів для забезпечення потреб внутрішнього ринку та для успішного ведення торгівлі на зовнішньому ринку, хоча й має частку 0,2% у світовому експорті. У порівнянні з цінами на продукцію найбільших світових виробників, Китаю та Індії, ціни, з якими виходить на ринок Україна є значно нижчими, що дає можливість їй конкурувати.

Сьогодні Україна демонструє різкі коливання обсягів експорту та імпорту. В 2013 р. спостерігається стрімке падіння обсягу експорту через падіння попиту на українську продукцію в основних країнах–імпортерах. Протягом 2013–2017 рр. експорт фруктів зростав, збільшившись за даний період на 38%, в основному, за рахунок реалізації більших обсягів горіхів на зовнішніх ринках.

У 2014 році, порівняно з 2013 р, імпорт фруктів в Україну зменшився на третину, а у 2015 році, порівняно з 2014 р, – майже вдвічі. Це відбулося з причини девальвації української валюти, яка призвела до стрімкого падіння попиту на імпорتنу продукцію. У 2017 році країна імпортувала фруктів на 393,2 млн дол. США. Перевищення обсягів імпорту над експорту приводить до негативного сальдо зовнішньоекономічного обороту.

8. Серед основних кон'юнктурних показників для прогнозування ринку фруктів було обрано: площа фруктових насаджень, загальна урожайність та загальний обсяг виробництва. Відповідно до точкового прогнозу в 2018 році очікується зменшення обсягу виробництва до 1889,5 тис. т (з 95% достовірністю можливі коливання в межах 1868,6–1909,7 тис. т). В 2019–2020 роках спостерігається поступове збільшення обсягу в середньому на 27 тис. т щорічно по точковому прогнозу. Так, в 2019 році обсяг виробництва по прогнозу складає 1916,5 тис. т (коливання в межах 1893,5 – 1939,6 тис. т), в 2020 році – 1943,9 тис. т (коливання в межах 1918,2 – 1969,7 тис. т).

9. Серед перспектив України на світовому ринку плодоовочівництва виділено наступні: збільшення обсягів виробництва та реалізації фруктів, доступність продукції протягом всього календарного року, розвиток технологій післязбиральної доробки та логістики, розширення ринків збуту на ринку фруктів в Азії, виробництво органічної та нішевої продукції, вирощування нових видів фруктів – екзотичних, через зміну кліматичних умов,

10. Успішному розвитку ринку фруктів України сприятимуть: удосконалення аграрної логістики, розвиток централізованих ринків і прозорих оптових торгів, диверсифікація ризиків неврожаю шляхом закладання різносортових садів, вертикальна співпраця між галузями і підприємствами на ринку щодо подальшої переробки сировини сільського господарства, створення програм для просування на іноземні ринки, адаптування стандартів якості до вимог ЄС, кооперація дрібних виробників, державне сприяння створенню фермерських кооперативів, розвиток сегментів, які набувають популярність (заморожені та «нішеві» фрукти).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Радіщук Т. П. Сутність поняття кон'юнктури товарного ринку / Т. П. Радіщук // Економічні науки. Серія «Економіка та менеджмент»: Зб. наук. пр. – Луцький національний технічний університет, 2010. – № 7 (26). Частина 2. – С. 247–259.
2. Савельєв Є. В., Шпак Т. В. Кон'юнктура європейських ринків: опорний конспект лекцій. – Тернопіль : ТНЕУ, 2012. – 239 с.
3. Проблеми кон'юнктурних досліджень ринків товарів та послуг в Україні. Монографія / Під науковим керівництвом д.е.н., професора Ковальова А. І./ – Одеса: Атлант, 2010. – 266 с.
4. Чала Т. Г. Дослідження процесу становлення поняття «кон'юнктура» / Т. Г. Чала, Л. В. Щербина // Коммунальное хозяйство городов. Научно-технический сборник. – 2004. – №59. – С. 192–200.
5. Оболенцева Л. В. Кон'юнктурні дослідження галузевого ринку: підручник / Л. В. Оболенцева; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х.: ХНАМГ, 2010. – 249 с.
6. Бочко О. Ю. Дослідження ринкової кон'юнктури продукції АПК західного регіону / О. Ю. Бочко // Економічний форум. – 2018. – № 2. – С. 78–86.
7. Кон'юнктура міжнародного ринку товарів і послуг. Економічна характеристика кон'юнктури ринку [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://bookss.co.ua/book_konyunktura-mizhnarodnogo-rinku-tovariv-i-poslug_818/2_tema-1.-ekonomichna-harakteristika-konyunkturi-rinku
8. Коцій О. В. Історичний досвід дослідження економічної кон'юнктури // Економічні науки: Зб. наук. пр. [Електронний ресурс] – Луцький національний технічний університет, 2007. – №14 – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/18_NiIN_2007/Economics/23056.doc.htm

9. Кирилов Ю. С. Кон'юнктура світового ринку сільськогосподарської продукції : теорія, методологія, практика. Монографія / Ю. С. Кирилов. – Харків: Олді–Плюс, 2010. – 416 с.

10. Економічна кон'юнктура: поняття, сутність [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://bibliograph.com.ua/cena-cenoobrazovanie-3/158.htm>

11. Дунська А. Р., Глушко Ю. С. Використання прикладних програмних продуктів під час здійснення аналізу і прогнозу кон'юнктури товарного ринку / А. Р. Дунська, Ю. С. Глушко // Глобальні та національні проблеми економіки. – Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського, 2018. – № 21. – С. 273–277.

12. Кучеренко В. Р., Андрейченко А. В., Грінченко Р. В. Моніторинг світових ринків харчової сировини і продукції АПК: навч. посіб. / В. Р. Кучеренко, А. В. Андрейченко, Р. В. Грінченко. – Одеса, 2013. – 111 с.

13. Пухальська Я. П. Основні положення економічної кон'юнктури [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://msn.khnu.km.ua/mod/page/view.php?id=127761&lang=es>

14. Кузяк В. В., Добуш Ю. Я. Кон'юнктура товарних ринків: конспект лекцій / В. В. Кузяк, Ю. Я. Добуш. – Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2013. – 200 с.

15. Кон'юнктура міжнародного ринку товарів і послуг. Система показників кон'юнктури ринку [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://bookss.co.ua/book_konyunktura-mizhnarodnogo-rinku-tovariv-i-poslug_818/5_tema-4.-sistema-pokaznikov-konyunkturi-rinku

16. Анісімова О. М. Етапи дослідження економічної кон'юнктури / О. М. Анісімова // Конференція «Університетська наука – 2011». – 2011. – С. 271–272.

17. Варченко О. М. Методологічні підходи до дослідження кон'юнктури ринку сільськогосподарської продукції та продовольства / О. М. Варченко // Економіка та управління АПК. – 2013. – №10. – С. 10–17.

18. Ібатуллін М. І. Методичні підходи до оцінки кон'юнктури агропродовольчого ринку / М. І. Ібатуллін // Економіка та управління АПК. – 2015. – № 2. – С. 43–49.
19. Андрейченко А. В., Горбаченко С. А., Грінченко Р. В., Карпов В. А., Кучеренко В. Р. Аналіз ринкової кон'юнктури: навч. посіб. / А. В. Андрейченко, С. А. Горбаченко, Р. В. Грінченко, В. А. Карпов, В. Р. Кучеренко. – Одеса: ОНЕУ, 2014. – 345 с.
20. Євсейцева О. С. Сучасні методики прогнозування кон'юнктури ринку та їх використання при проведенні маркетингових досліджень / О. С. Євсейцева, Д. В. Новіков // Економіка та держава. – 2016. – № 5. – С. 97–100.
21. Андрейченко А. В. Методологія дослідження економічної кон'юнктури ринку продукції АПК / А. В. Андрейченко // Вісник ОНУ ім. І. І. Мечникова, 2017 – №7 (60). – С. 23–26.
22. Федорович Р. В. Маркетинговий аналіз кон'юнктури ринку / Р. В. Федорович, С. В. Семенюк // Галицький економічний вісник. – 2009. – № 2 (23). – С. 47–52.
23. Янковий О. Г. Математико–статистичні методи і моделі в управлінні підприємством: навч. посіб. – Одеса: ОНЕУ, ротапринт, 2014. – 250 с.
24. Воробйов Є. М. Економічна теорія: курс лекцій [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://library.if.ua/book/65/4817.html>
25. Дудар Т.Г., Дудар В.Т. Формування ринку конкурентоспроможної агропродовольчої продукції: теорія, методика, перспективи: Монографія. – Тернопіль: Економічна думка, 2009. – 246 с.
26. Гель І.М. Практикум із прикладної селекції плодових і овочевих культур / II частина. Плодові, ягідні та горіхоплідні культури / І.М. Гель. – Львів, 2015. – 320 с.
27. Олійник Я. Б., Шищенко П. Г., Степаненко А. В., Масляк П. О. Географія: навч. посіб. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://pidruchniki.com/19110522/geografiya/fiziko-geografichne_rayonuvannya_ukrayini_yogo_naukove_praktichne_znachennya

28. Кон'юнктура та перспективи світових аграрних ринків: Монографія / І. М. Волкова, О. М. Варченко, В. Є. Данкевич [та ін.]; під. ред. Т.О. Зінчук. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 672 с.

29. Особливості сільського господарства як галузі суспільного виробництва / Економіка і підприємництво, менеджмент: навч. посіб. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://pidruchniki.com/80378/ekonomika/osoblivosti_silskogo_gospodarstva_galuzi_suspilnogo_virobnitstva

30. Клімова І. О. Ринок сільськогосподарської продукції: особливості розвитку та проблемні питання формування інфраструктури [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://eprints.zu.edu.ua/11658/1/Statyya_9.pdf

31. Про господарські товариства : Закон України від 19.09.1991 № 1576–XII (із змінами від 17.06.2018) [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12#o1>

32. Про особисте селянське господарство : Закон України від 15.05.2003 № 742–IV (із змінами від 05.04.2015) [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/742-15#o1>

33. Про колективне сільськогосподарське підприємство : Закон України від 14.02.1992 № 2114–XII (із змінами від 06.11.2014) [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2114-12#o31>

34. Про фермерське господарство : Закон України від від 19.06.2003 № 973–IV (із змінами від 15.08.2018) [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15#n10>

35. Міністерство аграрної політики та продовольства України [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Мінагрополітики. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/uk/ministry>

36. Нормативно–правові акти з питань діяльності Мінагрополітики України [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Мінагрополітики. – Режим доступу: http://minagro.gov.ua/uk/organic_ministry?tid_hierachy=325

37. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року /за ред. Ю.О. Лупенка, В.Я. Месель–Веселяка. – К. : ННЦ “ІАЕ”, 2012. – 182 с.

38. Експорт плодів та горіхів до ЄС: перші кроки [Електронний ресурс] / Євроінтеграційний портал. – Режим доступу: <https://eu-ua.org/eksport-yes/horikhy-yahody-plody>

39. Міжнародні стандарти [Електронний ресурс] / Європейський центр менеджменту якості та гігієни харчових продуктів «Лілія» – Режим доступу: <http://lilia.com.ua/mizhnarodni-standarti>

40. Близький Р. С. Розвиток торговельних посередників на плодоовочевому ринку: проблеми взаємодії [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Tiru_2013_36_17.pdf

41. Дослідження плодоовочевого ринку України [Електронний ресурс] / Сайт Секретаріату з підтримки експорту української продовольчої та аграрної продукції. – Режим доступу: <https://ukrainefood.org/2018/06/doslidzhennia-plodoovochevoho-rynku-uk/>

42. Статистичний збірник «Україна в цифрах» [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України. – Режим доступу: <https://ukrstat.org>

43. Відновлюється програма підтримки садівництва, виноградарства і хмелярства [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://infoindustria.com.ua/vidnovlyuyetsya-programa-pidtrimki-sadivnitstva-vinogradarstva-i-hmelyarstva/>

44. Підтримка садівників та виноградарів цьогоріч зросте майже втричі [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2375845-pidtrimka-sadivnikiv-ta-vinogradariv-cogoric-zroste-majze-vtrici.html>

45. Садоводы использовали менее трети дотаций [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://latifundist.com/novosti/42332-sadovody-ispolzovali-menee-treti-dotatsij>

46. Темпи закладання садів стабілізувалися за рахунок горіхових насаджень [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Аграрного інформаційного агентства. – Режим доступу: <http://agravery.com/uk/posts/show/tempi-zakladanna-sadiv-stabilizovalisa-za-rahunok-gorihovih-nasadzen>

47. Річний галузевий звіт «Садівництво та ягідництво – 2017» [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Асоціації «УКРСАДПРОМ». – Режим доступу: <http://ukrsadprom.org/blog/asotsiatsiya-ukrsadprom-publikuye-richnyj-galuzevyj-zvit-sadivnytstvo-ta-yagidnytstvo-2017/>

48. Фруктові тренди: як продають та експортують українську плодову продукцію [Електронний ресурс] / Сайт Аграрного інформаційного агентства. – Режим доступу: <http://agravery.com/uk/posts/show/fruktovi-trendi-ak-prodaut-ta-eksportuut-ukrainsku-plodovu-produkciu>

49. Найбільше горіхів збирають на Тернопільщині та Вінниччині — експерт [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://kurkul.com/news/13504-naybilshe-gorihiv-zbirayut-na-ternopilschini-ta-vinnichchini-ekspert>

50. «99,5% ореха в Украине ежегодно собираются с лесополос и частных насаждений – это ужасающая цифра», – эксперт [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://agro-yug.com.ua/archives/17815>.

51. Костюк Л. А. Динаміка світового виробництва плодів та ягід / Л. А. Костюк // Збірник наукових праць ВНАУ. Серія: Економічні науки. – Вінниця: ВНАУ, 2012. – Т. 1, № 3 (69). – С. 106–111.

52. Аграрний 2016-й: фрукти й овочі йдуть в Європу [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://agravery.com/uk/posts/show/agrarnij-2016-j-frukti-j-ovoci-jdut-v-evropu>

53. Конкурентоспроможність українських плодів [Електронний ресурс] // Журнал «Овочі та фрукти». – Режим доступу: <https://pro-of.com.ua/konkurentospromozhnist-ukra%D1%97nskix-plodiv/>

54. World Fruit Map 2018: Global Trade Still Fruitful [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Rabobank Group. – Режим доступу: https://research.rabobank.com/far/en/sectors/regional-food-agri/world_fruit_map_2018.html

55. Статистична інформація [Електронний ресурс] // International Trade Centre. – Режим доступу: <https://www.trademap.org/Index.aspx>

56. Українські яблука поїдуть в Індію [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://ukrsadprom.org/blog/ukrayinski-yabluka-poyidut-v-indiyu/>

57. Зінчук Т. О. Кон'юнктура європейського аграрного ринку: тенденції та перспективи для України / Т. О. Зінчук // Зб. наук. пр. Таврійського держ. агротехнол. ун-ту. Сер. Екон. науки. – 2013. – № 2 (22), т. 4. – С. 96–105.

58. Яблучний шлях: українські виробники йдуть за кращою ціною в Азію [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://agroportal.ua/ua/publishing/lichnyi-vzglyad/yablochnyi-put-ukrainskie-proizvoditeli-idut-za-luchshei-tsenoi-v-aziyu/#>

59. Логістика як конкурентна перевага у розвитку агробізнесу в Україні [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://agropolit.com/blog/58-logistika-yak-konkurentna-perevaga-u-rozvitku-agrobiznesu-v-ukrayini>

60. Осипова М. М. Фермерські господарства України: особливості, проблеми, перспективи розвитку / М. М. Осипова, Н. В. Доброва // Науковий вісник Одеського національного економічного університету. – Науки: економіка, політологія, історія. – 2016. – № 10 (242). – С. 98–121.